

Karmen Kenda-Jež

Etnološke raziskave kot (drugotni) vir v narečnem slovaropisju

Prispevek ob primerjavi gradiva za narečni slovar osrednjecerkljanskih govorov z narečnim besedjem z istega področja, zbranim v delu M. Makarovič Kmečko gospodarstvo na Slovenskem (1978), načinja vprašanje o možnosti (ne)posrednega unašanja etnoloških terenskih zapisov v ponazarjalni del geselskega članka.

In the paper the author compares the material for the dialectic dictionary of the central Cerklje region with the dialectic vocabulary from the same region collected by M. Makarovič for her book "Farming in Slovenia" (1978), and opens up the issue of the feasibility of (in)directly incorporating data from ethnological field trips into dictionary entries.

1.1. Najpomembnejša skupna značilnost virov, ki so bili kdaj uporabljeni za sestavo posameznih narečnih slovarjev, je njihova časovnostna, prenosniška, socialno- in funkcijskozvrstna raznorodnost (prim. Baur 1986: 87). Mednje sodijo takó zgodovinsko arhivsko gradivo (tiskano in rokopisno, od najstarejših spomenikov naprej) kot najnovejši izsledki dialektoloških raziskav (Baur, n.d.: 79, 83-84), takó pisni izdelki (dnevniki, zasebna pisma) posameznih nosilcev narečij (AOS 1980: 6, Horvat 1988/89: 75) kot zapisi njihovega govora, takó že sestavljeni slovarji narečnih besed kot izbor dialektizmov¹ iz drugozvrstnih slovarjev (SRNG 1965: 18), takó umetnostna, publicistična, praktičnostrokovna kot praktičnosporazumevalna besedila v narečju, takó besedje, zajeto z dialektološkimi raziskavami, kot tisto, ki je bilo predmet raziskav drugih znanstvenih disciplin (zgodovine, etnologije, naravoslovnih ved ipd. (prim. SRNG, n. m.). Pri tem v obdobju zbiranja gradiva marsikdaj ni bil natančno opredeljen

¹ Izraz je uporabljen v pomenu 'narečna beseda, zaradi slogovnih in drugih razlogov rabljena v zvrsteh knjižnega jezika' (prim. Ahmanova (1966: 131), EWJP (1978: 70) ter ustrezno geslo v SSKJ); v Enciklopediji slovenskega jezika (Toporišič 1992: 24) je dialektizem le kazalka k izrazu narečna posebnost/značilnost.

niti obseg uporabljenih virov niti način njihove uporabe (SGP 1979: IX) ali pa je bila nadaljnja obdelava gradiva taka, da ločevanje izsledkov po izvoru ni bilo več mogoče (SRNG 1965: 19).

1.2. Če je za omejitev izbora virov glede na čas njihovega nastanka dovolj že opredelitev za diahroni ali sinhroni narečni slovar, pa je utemeljitev načina izbora ustreznih virov glede na zvrstnost in prenosnik bolj zapletena. Odvisna je od namembnosti slovarja, predvsem od odločitve, ali se bo slovarska obdelava osredotočila na pomensko plat in geografijo besed (Wortgeographie, Bauer 1986: 101) ali pa bo vsebovala tudi relevantne podatke za proučevanje glasoslovja, oblikoslovja itn., torej slovnice raziskovanega narečja;² od predstave o možnem uporabniku slovarja; stopnje strokovnosti oz. poljudnosti (sem sodi tudi določitev natančnosti fonetične transkripcije) — pa tudi od strukturnih razlik med knjižnim jezikom in narečjem, npr. od možnosti za (sorazmerno) natančno zapisovanje glasov s črkopisom knjižnega jezika,³ ter od stopnje funkcijskozvrstne razčlenjenosti narečja.⁴

1.3. Prispevek naj bi bil poskus ponazoritve (upo)rabe gradiva etnoloških raziskav pri sestavljanju območnih sinhronih narečnih slovarjev na primeru konfrontativnega⁵ slovarja osrednjecerkljanskih govorov. Ne gre za načevanje teoretičnega vprašanja o (pre)potrebem stiku med dialektologijo (in sociolingvistiko) ter etnologijo pri raziskavah narečja (oz. katerega koli drugega zemljepisno, družbenoplastno ali funkcijsko omejenega jezikovnega različka), ki je bilo pri nas v strokovni literaturi v zadnjem času že obravnavano (Stanonik 1990: 181-202, 1994: 281-304), poleg tega pa se vsak slovenski dialektolog, ki se ukvarja s pomenskimi raziskavami besedišča po tematskih sklopih, ob pomanjkanju domačih besedoslovnih in pomenoslovnih narečnih vprašalnic sreča vsaj z vprašalnicami Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja (I-XI, 1976-78), ki ponujajo temeljno razčlenitev poimenovane predmetnosti,⁶ ampak za povsem praktično vprašanje o stvarnih možnostih za

² Odločitev je navadno odvisna od tega, kako podrobno so se z določenim govorom ali narečjem ukvarjale druge veje dialektologije (prim. načela projekta LISVK, Hafner 1980: 12, 25-26).

³ To ne povečuje samo možnosti za obsežnejši vnos raznovrstnega pisnega gradiva v slovar, ampak tudi možnosti za večjo učinkovitost posrednih (prek mreže informatorjev, navadno opre na mrežo šol) raziskav na terenu. Zaradi manjše narečne razčlenjenosti to metodo za pridobivanje izhodiščnega gradiva pogosto uporabljajo na Poljskem (Falińska 1989: 7-16). Na slovenskem govornem področju je bila uporabljena pri graškem projektu z naslednjim opozorilom (LISVK 1980: 237): "Pri tem je bilo že vnaprej jasno, da bomo tako z dokajšnjo zanesljivostjo lahko ugotavljali le leksikalne razlike, medtem ko glasovnih in oblikoslovnih v glavnem ne bomo mogli upoštevati."

⁴ Poseben položaj imajo pri tem narečja s posebnim, regionalnim narečnim knjižnim izročilom.

⁵ Slovarji, ki poskušajo čim širše zajeti besedni zaklad določenega govora (narečja, narečne skupine itn.), nosijo različne, vendar ne dovolj povedne izrazijske oznake - od izraza sodobni slovar, ki upošteva zgolj zapovrstje nastanka posameznih slovarskih različic (prim. Wiegand 1986: 193), in za strokovni jezik (zaradi svoje potencialne večpomenskosti) neprimerne zveze popolni slovar do izraza sistemski slovar (SSN 1980: 18), ki pa se ne uporablja samo za poimenovanje slovarja z značilnim izborom iztočnic, ampak tudi za slovar diferencialnega tipa, ki v svojih pomenskih razlagah upošteva sistemske značilnosti (naravo) besede. Tu uporabljeni izraz je iz Wiegandovega (n. d.: 196) poskusa, da bi bilo izhodiščno razmerje do knjižnega jezika pri obeh temeljnih vrstah narečnih slovarjev razvidno tudi iz poimenovanja. Pri konfrontacijski metodi naj bi bile upoštevane razlike in podobnosti med narečnim in knjižnim idiomom, pri kontrastivni pa samo razlike.

⁶ O kakovosti posameznih vprašalnic (oz. o njihovi večji ali manjši pokrajinski obarvanosti) odloča predvsem gostota mreže prejšnjih raziskav.

neposredno vključevanje na ta način zbranega besedja v narečni slovar. Zastavljalo se je zlasti v polemikah o ustroju, namenu in potrebnosti vseslovenskega narečnega slovarja (Benedik 1992: 14, Matičetov 1992: 14, Smole 1992/93: 234 itn.), vendar so odgovori ostali na ravni načelnih ugotovitev.

2.0. Kot ponazarjalno gradivo je bila uporabljena knjiga Marije Makarovič (1978) *Kmečko gospodarstvo na Slovenskem*. Morda se zdi izbor dela, ki se v uvodu (n. d.: 6) sklicuje na poljudnost obravnave, tvegan, toda primernost izbire je mogoče podpreti vsaj s tremi argumenti:

(1) Avtorica delo opredeljuje kot "**sistematičen pregled** (poud. K.K.J) različnih gospodarskih načinov, orodij in naprav, kakršne lahko ugotavljamo na slovenskih kmečkih gospodarstvih v raznih območjih Slovenije /.../ približno od srede 19. stol. dalje" (n.m.). Pričakujemo torej lahko nekakšen povzetek dotodanjih obravnava izbranega predmeta, ki dovoljuje vsaj delno posplošitev ugotovitev tega prispevka.

(2) Zapisi narečnih besed niso delo enega samega zapisovalca (prim. seznam uporabljenih virov in literature, n. d.: 293-296), zato je mogoča tudi primerjava različnih (implicitnih) zapisovalskih načel.

(3) Seznam besed, ki so označene kot cerkljanske (79 besed oz. besednih enot) je sorazmerno kratek in tako primeren za krajšo predstavitev, hkrati pa dovolj obsežen, da je lahko reprezentativen.

2.1. Narečne besede so v besedilu posebej zaznamovane (ležeči tisk), na desni pa jim navadno⁷ v oklepaju sledijo še njihove prostorske določitve — "/k/ošal (Gorenjsko), šapal, štrafjal (Koroško), oteušal (Jezerško), švigal (Cerkljansko), štribal (Gorenjegrajsko) so navadno tako, da so udarjali s klasjem ob klop". V posameznih primerih, ko raziskovalna točka oz. področje nista navedena neposredno za posamezno besedo, ni povsem jasno, ali se določena zemljepisna oznaka nanaša na vse neoznačene ležeče tiskane besede v povedi ali ne. Stvar vsakokratne presoje je bila, ali bo taka beseda uvrščena na seznam ali ne. Poleg etnografizmov,⁸ ki so v ospredju pozornosti stroke in potencialno sodijo med njeno strokovno izrazje, torej tudi v besedišču knjižnega jezika (pri čemer je ob morebitnem prehodu potrebno njihovo glasovno "poknjizenje"), avtorica navaja še t.i. "prave" narečne besede (Ripka 1989: 118) — "/p/onekod pa je bilo v navadi, da so kravam, ki so med molžo brcale, *cebale* (Cerkljansko), držali dvignjeno levo prednjo nogo".

⁷ Redko so ležeče tiskane besede brez vsakršne prostorske označitve - /č/e je žito slabo naloženo, se *spabne* (50).

⁸ Izraz slovaška dialektološka slovarska skupina (Ripka 1989: 120) opredeljuje takole: "To so predvsem imena za različne posebne stvari (predmete in njihove dele), značilne pojave ljudske kulture ipd., katerih izdelava in uporaba je poleg tega vezana na isto zemljepisno področje. /.../ Večino teh predmetov so izdelovali s staro, primitivno /.../ proizvodno tehniko, ne povsod na popolnoma enak način /.../ in pogosto iz različnih snovi ali surovin". Smiselno bi bilo med etnografizme uvrstiti tudi poimenovanja za zemljepisno omejene pojave iz duhovne kulture. Prim. cerkljansko (Lazec) *futanje* ('futajne) 'način ljudskega zdravljenja zaradi seča vnete kože med nogami pri majhnih otrocih' - otroka so posadili na vrata tako, da se jih je oklepal z nogami, ter ga na njih zibali sem in tja.

⁹ Besede z zemljepisno omejenim pojavljanjem, ki niso del nevtralne plasti knjižnega besedja, v knjižnem jeziku pa imajo ustrezne diastratične sopomenke.

2.2.1.0 Verodostojnost zapisa narečne besede oz. uzaveščenost narečnih jezikovnih pojavov

2.2.1.1. Poleg fonetično natančno transkribiranega zapisa bi bila načelno primerna tudi vsaka taka oblika, ki bi narečja večjemu slovaropiscu omogočila rekonstrukcijo njegove narečne podobe.¹⁰

V Kmečkem gospodarstvu na Slovenskem je za zapisovanje glasov razen pri besedah iz prekmurskega, prleškega in kozjansko-bizeljskega narečja (lūpijo, kožūhajo (68), ključicami (78) ipd.) uporabljen slovenski črkopis. Z' so sodeč po primerih (gl. spodaj) označeni oslavljeni¹¹ (reducirani) glasovi različne narave. Naglasno mesto ni posebej zaznamovano, zato je iz zapisov samih (razen seveda pri enozložnicah) določljivo v zelo redkih primerih po kakovosti nenaglašanih samoglasnikov. Najbolj očitna so omahovanja pri načinu zapisa zvez ə + r, l, m, n oz. zložnikov r, l, m, n (na *lojternikih* (67) : *rznik* (84), *prjemač* (96); na *gumiradelnih* (18) : *dreuel* (32), *gredl*, *pajklne* (60), *gartl* (71); z *m'čkom za grozdje*, *rezavenca* (33), *sjavenci* (41), z *glavičenco* (69), s *././ štokovenkom* (89) : *prašnica* (28), *štrajfnca* (52)), pri zapisovanju u-ja v položaju pred soglasnikom/na koncu besede, kjer se kljub temu da imata tako fonetično vrednost knjižna (v) in (l), pogosto pojavljajo zapisi z (u) (*sejauki* (Vojsko) (41); /v/ Prekmurju je enota za merjenje žita *kebeu* : /p/olovico *kebla drži škaf* (62), naletimo celo na različni zapis u-ja v eni besedi (*toukocv*); poseben problem predstavlja (ne)zapisovanje že omenjenih oslavljenih samoglasnikov, po katerem so nekateri zapisi na meji berljivosti (*š'pcajo* (83), *btov* (97), *bt* (112), *vn* (*meče*) (113), *rnk* (150), *p'bek* (219)).

2.2.1.2. Vsaj po cerkljanskem besedju sodeč pa glavne težave pri poskusu narečne transkripcije tako zapisane besede ne izvirajo zgolj iz neustrezne izbire posameznih črk za zaznamovanje določenih glasov (o tem več v 2.2.1.3.), ampak v vrsti različnih vmesnih stopenj med poskusom fonetičnega zapisa besede in njenim (delnim) prenosom v sistem knjižnega jezika. Pri tem nastajajo nekake "fantomske" besedne oblike, ki ne sodijo ne v ta ne v oni jezikovni sistem:

Zapis:	Narečno:	Knjižno:
bt (112)	['bot]	bet
djelano mleko (171)	['di:lanu m'li:ka]	delano mleko
jego (133)	[je'ɣu:]	igo
čidali (156)	['čidal]	kidali
kolovret (142)	[ka'lɔ:ɥret]	kolovrat
majjo (68)	['ma:jje]	majjio
arnico (4. ed., 141)	[war'nica]	ornico
sejauki (41)	[s'ja:ɥk]	sejalki
sejčejo (142)	['sɛ:jčeje]	sečejo
snarji (145)	[s'na:ri]	senarji

¹⁰ Drugače je pri večnarečnih slovarjih (razen če je za vsak jezikovni podsistem odgovoren poseben redaktor, ki se opira na lastno jezikovno vedenje - tako je npr. potekalo vzporejanje zgodovinskega gradiva s sinhronim pri TSVK (1982: 35).

¹¹ Izraz po Logarju (1993: 102).

Poleg teh se pojavljajo popolnoma poknjižene besede:

cebale (168)	[ca'ba:le]
korba (134)	['kuɔrba]
kranjska svetloba (240)	[k'ra:jnska swet'laba]
kup (143)	['kop]
mulčnik (180)	['mulčɲk]
z omajki (69)	[z wa'ma:jkam]
omužgajo (69)	[wa'mužɣaje]
orač (30)	[wa'ra:č]
pogonjič (30)	[pa'ɣa:jnč]
polovnica (63)	[palaw'nica]
rovnica (25)	['rɔ:uŋca]
salamurnica (180)	[sala'mu:rɲca]
seno (141)	[s'nu:]
skrojijo (195)	[sk'ruɔije]

in take, za katere bi lahko trdili, da so poskus fonetičnega zapisa s črkopisom knjižnega jezika:

u birkle (148)	['biɛrkle]	*berkle
kaps (44)	['ka:ps]	kapus
kabznike (44)	[kabz'nike]	kapusnike
toukač (112)	[tu'ka:č, = tou'ka:č]	tolkač
trgavnke (110)	['tɔrgauŋke]	trgalnike

Merila za zapisovanje so potemtakem precej neenotna. Zdi pa se, da je mogoče ugotoviti vsaj eno pravilo — bolj ko je uspešno konfrontativno sopostavljanje narečnih in knjižnih prvin, večja je verjetnost, da bo raziskovalec zapisal besedo v poknjiženi obliki. Tako je npr. v vseh zapisanih oblikah /a/, ki je nastal iz o zaradi akanja, zapisan z (o) — *kolovret*, *koštron*, *svetloba*, *ogarati*, *omajki*, *omužgajo*, *orač*, *pogonjič* itn. — razen v besedi v besedi kalač (53) = kolač 'v krog položeni snopi, ki se istočasno mlatijo', ker je zapisovalec ni povezal s knjižno ustreznico zaradi redkosti rabe v pomenu 'krog, kolobar' (prim. ustrezni gesli v Pleteršniku in SSKJ). Tej težnji po pomenski razvidnosti nasprotuje težnja po ohranjanju fonetične drugačnosti (pokrajinske obarvanosti ipd.) neknjižne besede, ki je marsikdaj močnejša od težnje po ugotavljanju morebitne (etimološke) istovetnosti posameznih narečnih poimenovanj za določeno predmetnost. Zato je v besedilu zelo pogosto navajanje dvojnic, ki so posledica različnih glasoslovnih razvojev iste besede, pri čemer ni vselej jasno, ali se avtorica dvojničnosti zaveda ali pa besedi navaja kot diatopni sopomenki. Zaradi močne narečne razčlenjenosti slovenskega ozemlja je namreč navajanje dveh ali treh oblik (ko jih je mogoče šteti v desetine, spomniti se velja samo znanega Ramovševega (1936: 97) ponazorila s štiridesetimi različnimi zapisi besede *čelo*) vprašljivo. Tako imamo zaznamovane različne glasovne razvoje:

a) posameznih samoglasnikov (*uotka, otka* (Gorenjsko) (33), je kosa nasajena na /.../ *kosje, kusje in kosje* (Dolenjsko, Vipavsko, Brkini, okolica Kopra) (150));

b) soglasnikov (tako na splošno poimenujejo žganje *žgane, žgajne* (114), *kopiše, kopišče*, to je prostor, kjer postavijo kopo (200)), za gorenjski prehod b/p v f pred nekaterimi soglasniki ter d/t pred g/k v x (Logar 1993: 107) prim. naslednje zapise: /v/ Kostanjeviški okolici pravijo hruškam /.../ *tepke* /.../ /v/ vaseh okoli Mengša /.../ pa so /.../ hruške *tefke* (109), /p/red *rofkanjem* ali *robkanjem* (alpsko območje) koruzo /.../ osušijo (69) itd., za pojav prehodnega j: *sečnja* (Gorenjsko, Primorsko), /.../ *sejčnja* (Cerkljansko), *zagozda* in *zagojzda* (Dolenjsko in ponekod na Gorenjskem) (142);

c) stopnjo oslabitve samoglasnikov in/ali različno naglasno mesto (če ne gre za drugo raven poknjizenja): in jo poimenujejo: *novine* in *novne žgati* (11), mošt pretakajo v sod s pomočjo lesene posode, ki jo precej splošno poimenujejo *lakovnica, lakovenca* (96);

č) ter različne asimilacijske procese (v metliški okolici [zlagajo] /.../ po osem do dvanajst snopov v velike /.../ *razstavke* (49) : /t/ako predvidevajo v Beli krajini od petih *rastavk* /.../ *en kupljenik* (mernik) žita (61)).

Pričakovati bi bilo, da se bo etnološka raziskava besedi posvetila kot pričevalki o kulturnem in civilizacijskem razvoju določenega okolja,¹² zato je posebej vprašljiva smiselnost vztrajanja pri (približnem) fonetičnem zapisu besede takrat, kadar bi njena poknjizena podoba lahko prinašala narečja nevesčemu bralcu tudi podatke o poimenovani predmetnosti. V opisu kuhanja žganja (115) nas o tem lahko prepriča naslednji navedek: "Če kurijo pravilno, priteče približno čez pol ure *blina* /.../, *bevka* (Gorenjsko) /.../ Iz sedmih kotlov dobijo približno po en kotel bline. To vlijejo znova v kotel in ponovno kuhajo. Sedaj priteče najprej *ta bev* (tekočina, ki jo vržejo proč)". Pridevnik (ta) bel in njegovi tvorjenki - belina in belka - na prvi pogled niso prepoznavni, enak zapis cerkljanskih poimenovanj za 'prvo žganje' bivšca (C) (= belščica ['bi:uška]) in bivka (L) (= belka ['bi:uka]) pa bi besedi še bolj oddaljil od njunega izvora.

2.2.1.3. Treba bi bilo opozoriti še na napake, ki nastajajo zaradi neprepoznavanja fonemske vrednosti posameznih glasov. Vzrok zanje je najbrž raziskovalčevo premajhno poznavanje idioma, s katerim je prišel v stik na terenu. Ovira pri razumevanju so v cerkljanščini zlasti težji ali nenavadni soglasniški sklopi, zveze soglasnikov z zložniki ter popolno akanje. Tako imamo npr. cerkljansko locen ['ločn] zapisano kot *locaj* (23), krišpalnik [k'rišpaʊŋk] (53) kot *krišponk*, fušta (C 'fušta, L 'fušca) kot *fuška* (196) ipd. Posebej zanimivo je napačno *vodič* (30) za vabič ['wa'bič] (G) 'kdor usmerja vole pri oranju', kjer je napaki poleg izenačenja prednaglasnega a in o ter sorazmerno podobnih izgovornih značilnosti zamenjanih fonemov botrovalo nepoznavanje

¹² Seveda prinašajo podatke o tem tudi vse druge jezikovne ravnine.

cerkljanske zveze *vabiti vole*, ki nastopa v tem pomenu: 'kuoder 'ni b'lu 'maškix, sa tud 'žejnske bra'ria:le .. al pa wa'bile /../ 'kajne al pa 'walu (C).

2.2.2.0. Prostorska in časovna določljivost posamezne besede

2.2.2.1. Pogoste formulacije "kot pravijo precej splošno" (84), "kot splošneje pravijo" (150) itn., ki postavljajo besedo v nekakšen imaginaren prostor, so najbrž posledica poljudnoznanstvene obravnave. Vendar tudi na podlagi natančnejših zemljepisnih določil, ki v oklepaju stojijo desno od besede, ni mogoče sklepati o dejanskem področju njene razširjenosti. Ugotavljanje njenega obstoja le na območjih, ki so med sabo precej oddaljena (/p/onekod na Dolenjskem in Cerkljanskem (23)), različna stopnja natančnosti pri opredeljevanju posamezne lokacije (Dolenjsko, Trenta, Cerkljansko, Podgrad pri Žužemberku (112), ob različnih poimenovanjih enega predmeta - vse to navaja k sklepu, da imajo tudi prostorske opredelitve prej ponazarjalno kot opredeljevalno vlogo. Že podrobnejša krajevna določitev besed, ki so opredeljene kot cerkljanske (Bukovo (110), G. Novaki (11), Podlanišče (142), Šentviška Gora (41), Zakojca (145)), opozarja na možnost, da so obravnavane besede predvsem z roba ozemlja cerkljanskega narečja. Res je med njimi kar nekaj takih, ki osrednjecerkljanskim govorom niso znane (*berklenca* (148), *kalenata* (157 - če ne gre tu za pomoto), *klesčar* (30), *košek* (110), *lazarca* (30), *lebarca* (30), *panjol* (68), *šlenta* (194), *švigati* (52) ipd). Poleg tega so za področje cerkljanskega narečja, ki leži na stiku t.i. alpskega in primorskega kulturnega ali etnološkega območja (Novak 1978: 154-158)¹³ značilne številne diatopne sopomenke, katerih prepletanje bi bilo zanimivo tudi za etnologa. Med glagoloma kositi in seči ter njunimi tvorjenkami so npr. na področju naslednja razmerja:

Zakojca	Cerkno	Lazec
'se:jčt	'se:jčt	ka'sit
'kasc	'kasc	'kasc
'kašne	'kašne	'kašne
pa'si:čk	pa'ku:šnca	pa'ku:šnca ¹⁴

Drugi primeri diatopne sopomenskosti so navedeni v priloženem gradivu.

2.2.2.2. V besedilu razen v izjemnih primerih (*s klukami* (11), *kabznike* (44)) ni neposrednih podatkov o živosti posamezne besede. Njena določitev je zato mogoča samo ob primerjavi z gradivom iz drugih virov.

2.2.3. Sobesedilo

Narečne besede, uporabljene v strokovnem etnološkem prispevku, so iztrgane iz svojega naravnega sobesedila in vstopajo v nova sintagmatska in paradigmska razmerja, ki lahko bralca zavedejo pri (re)konstruiranju narečne sintagme: /p/o Sloveniji

¹³ S tem so povezani tudi zanimivi pomenski premiki pri značilnih "primorskih" besedah - polenta [pa'lięnta] 'žganci', borjač ['barječ] 'gostilniško dvorišče', porton [pa'ruoŋ, = pa'ruoŋ] 'glavni vhod v hišo' itd.

¹⁴ 'Pojedina po končani košnji'.

povezujejo navadno po dva in dva /../ koruzna storža skupaj z *omajki* (Cerkljansko) (69) : dva sirkova klasa [d'wa: 'siɛrkawa k'la:sa]. Tu bi lahko dialektologija ponudila etnologiji dragoceno pomožno gradivo z zbiranjem narečnih besedil o materialni kulturi ter s takim redigiranjem gesel v narečnih slovarjih, ki bi pri izrazju, zanimivem za etnologijo, dopuščala leksikonske pomenske razlage in navajanje daljših besedilnih odlomkov v ponazarjalnem gradivu.

3. Sklep

Dragocena je predvsem dokumentacijska vrednost v etnoloških raziskavah uporabljenih navedkov narečnih besed, saj opozarjajo na obstoj določene (narečne) besede ali besedne enote oz. njenega posebnega, prostorsko omejenega pomena. Uporabni so zlasti pri sestavi posameznih območnih semazioloških vprašalnic.

4. Seznam obravnavanih besed

4.1. Kratice raziskovalnih točk:

- C: Cerčno
- G: Gorje
- K: Kladje
- L: Lazec
- Ra: Ravne
- S: Straža
- Š: Šebrelje
- Z: Zakojca

4.2. Kratice uporabljenih slovarskih del:

- P: Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, A-O, P-Ž, 1894, 1895
- SP 1962: Slovenski pravopis, SAZU, DZS, Ljubljana 1962
- SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika I-IV, SAZU, DZS, Ljubljana 1970-1991
- BSJ: Besedišče slovenskega jezika - po kartoteki za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika: A-N, O-Ž, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Interna objava, Ljubljana 1987

4.3. Znaki in okrajšave:

- " pomen
- P pomen v slovarskem članku
- (P -) v ustreznem slovarskem članku dani pomen ni dokumentiran
- (P ~) iztočnici se pomensko ne prekrivata
- (P ?) iz ustreznega slovarskega članka pomen besede ni ugotovljiv
- glej, primerjaj
- /+ (ne)obstoj besedne enote
- ≈ dvojnica
- /../ izpust dela besedila
- .. premor

Gr.: gradivo
Op.: opomba

4.4.

berkla: /n/a Cerkljanskem poznajo dva načina vezanja pripravljenih senenih bremen — vezano *u roče* s pomočjo mreže, narejene iz vrvi ali včasih tudi iz srobot, ali pa *u birkle* (148)

Gr.: 1. *bergla*: C na 'morm se 'neč presta'pit brez 'bierkle 2. *Z leseno ogrodje za povezovanje senenih bremen*

P: -, SP 1962: -, SSKJ: - / BSJ: birkle

Op.: beseda je v tem pomenu potrjena za Zakojco, nekateri informatorji so omenjali še Jesenico in Baško grapo (C 'bierkl' tud 'nisma 'mi:l 'tole, 'tu: sa 'mi:l 'tam 'bel .. 'Ba:ška 'ra:pa)

berklenca: /p/ripravo birklenca /../ razprostrejo po tleh (148)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: - / BSJ: birklenca

bet: /p/onekod na Dolenjskem in Cerkljanskem pobijajo *bule* z lesenimi bati, *batci* // /t/ako so ponekod /../ nanosili sadje v podolgovata lesena korita /../, nakar so ga tolkli z lesenimi kiji, bati ali kladivi. Tudi te vrste priprave so po pokrajinah različno oblikovane in jih različno poimenujejo. Tako *štokovnik* (Dolenjsko), *kladvo* (Trenta), *bt* ali *toukač* (Cerkljansko) ipd. (23/112)

Gr.: 1. C 'bot za γ 'riēbe 'tō:uēt : G tu'ka:č 2. C, (K) u'ča:s sma le še 'ta:ku l'siēna ka'rita 'dō:γyū j'mi:l pa d'wa: 'bota ta'ku:, de sma na 'raka 'tō:γkl' x'ruške : G 'žuōkaγnk 3. C, (G) 'boti sa za na c'piūnca, za d'rowa kra'it 4. Š s'tuope? /../ an 'ta:k 'ruop 'ka:mj je 'bi, pa j 'bi 'uotū 'notar, pa j b'lu pa 'dal .. an 'ta:k 'bot, de j 'patl 'tistu 'tō:γku

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

bula: → bet (23)

Gr.: C je 'li:pš p'li:t /../ če 'ni 'tistix /../ 'bul 'tam pa 'ni

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: beseda bula ['bula] je potrjena samo za Cerčno, pa tudi tu se kot pogostejša sopomenka pojavlja na ostalem področju razširjena beseda greba [γ'riēba]: C γ'riēbe 'tō:uēt, dra'bit, K sa 'moγl 'tiste γ'riēbe s'tō:uēt .. z 'rō:γncam .. 'rō:γnca sma 'yar 'nucal

cebati: /p/onekod pa je bilo v navadi, da so kravam, ki so med molžo brcale, cebale (Cerkljansko), držali dvignjeno levo prednjo nogo (168)

Gr.: C ca'ba:le / 'kuojni ra'di ca'ba:je

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar. zahodno *brcati*

cula: → šop (69)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: v nobenem izmed osrednjih slovarskih del ni zveze *cula koruze*

češarek: /t/ako precej pogosto *omužgajo* štoke (Cerkljansko), to je s praznim koruznim storžem (69)

Gr.: 1. C 'sierkau če'ša:rk, L 'turščŋ če'ša:rk 2. C sm'ri:kau če'ša:rk, ma'cosnau če'ša:rk
P: +, SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P ~)

delan: /t/ekočino, ki ostane po medenju masla na dnu, poimenujemo *pinjenc*, *medenc*, *zmatranc* (Velika planina), *meten mlek* (okoli Šentruperta na Dolenjskem), *spiranka*, *stepenka* (okoli Kostanjevice na Krki), *pineno* ali *djelano mleko* (Cerkljansko, Dolenjsko), *zmetenica* (Koroško) itd. (171)

Gr.: 'di:lanu m'li:ka

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: na robnem področju (K) uporabljajo poimenovanje pinjeno mleko [pinnu m'li:ku] oz. pinjevica [p'inejca]

fušta: /v/ drvarnice ali pred hišo prav tako zlagajo butare iz dračja in vejevja, *faše* in *brencele* (Rateče) ali *fuške* (Cerkljansko) (196)

Gr.: C, G 'fušta, L 'fušca, K 'butara, 'butarca

P: + (P -), SP 1962: -, SSKJ: -

gleštati: tele /.../ *glajštajo* po Cerkljanskem nekaj časa z ovsom, otrobi in koruzno moko. (154)

Gr.: 1. C ž'wina γlę:jštat, Z sma su'nię paγlę:jštale / se sma 'a:xtal, 'ka:r se j 'da:lu, de sma 'di:lauce 'dabru paγlę:jštal 2. C 'mornŋ 'jet 'ma: γrap 'grob' waγlę:jštat 'uredit'
3. C wa m'la:j na 'kuoļeje ŋ'ku:l /.../ p'ra:jje, de se me'su: na zγlę:jšta

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar. *skrbeti za kaj, negovati*

Op.: glagol s širokim pomenskim obsegom

grablje: posebne železne grablje za oglje grabst (sl. 4, Cerkno) (202)

Gr.: -

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: kot posebno orodje splošno ni znano

jego: /n/ajstarejša oblika goveje vprege je jarem, *jarm* (sl. 2, Šentrupert), tudi *igo* (Trenta) in *jego* (Cerkljansko) (133)

Gr.: C je'γu: /.../ 'ku:klık'ra:t sŋ 'tu: 'wideγ .. 'to pər 'nam pa 'nisma j'mi:l ('tu: pa 'jest še ŋ'ku:l 'nišŋ š'liša - ženina pripomba) /.../ pər je'γu: pa 'ni b'lu t'ri:ba 'neč š'tra:jnx /.../ ŋ pa d'rikleau, j 'ka:r zak'lukanu za š'ta:jnγa

P: igo, ižesa, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: da raba peša, je razvidno tudi iz izgube sklonskih oblik

kalenata: /z/a lažje oprtanje naramnih košev, ki so napolnjeni z gnojem, uporabljajo ponekod posebno leseno stojalo *mušo* (Robedišča pri Breginju), *kabalet* (Borjana pri Breginju), *kalenato* (Cerkljansko, sl. 4, Sp. Borjana pri Kobaridu) (157)

Gr.: -

P: -, SP 1962: ±, SSKJ: - / BSJ: +

Op.: v Cerknem stojalo poimenujejo muš [ˈmuš] (osnovni pomen besede je 'osel');
C j ʔri:ba ˈmuša ˈnest za ˈsa:ba**kapus:** kaps (zelje) (44)

Gr.: C ɣlaˈwa:t ˈka:ps, š'tari wat ˈka:psa

P: +, SP 1962: +, SSKJ: (P -)

Op.: pomen besede ustreza tistemu, ki ga navaja SP — 'zelje, dokler raste'

kapusnik: so ponekod na Cerkljanskem še okoli l. 1900 imeli posamezni kmetje takoimenovane *kabznike* na skupnem svetu, ki so bili tudi po uro hoda oddaljeni od domačije. Ko so jih pognojili z gnojem, ki so ga prinašali v košu ... (44)

Gr.: C uˈsa:ka ˈwa:s je ˈmi: kabzˈnik ŋ na sˈwet ɣraɣar sa u ˈRa:ɣnix uˈsi nesl ɣˈnu:j u ˈkašax ŋ pa sˈja:l ˈka:ps, C kabzˈniki sa bˈli ˈja: še ˈni:ki ˈli:t pa ˈna:š ˈwajsk

P: +, SP 1962: +, SSKJ: - / BSJ: +

kidati: so spravljali gnoj iz hleva, ga kidali (precej splošno), *čidali* (Cerkljansko), *zmetavali* (Goričko) le enkrat do dvakrat na mesec (156)

Gr.: C ɣˈnu:j, ˈporst ˈzemljo, sˈnu: ˈčidat

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

kleščar: kleščar je držal klešče pri plugu (30)

Gr.: -

P: +, SP 1962: +, SSKJ: -

Op.: sama beseda klešče ima v tem pomenu na osrednjem cerkljanskem področju omejen areal (potrjena je za Ravne — za kˈli:še dərˈža:t), drugod pa je redkejša dvojnica (C Cerklˈa:ni sma še ˈbel ˈku:lca dˈja:l — ˈti ˈboš ˈku:lca ˈdəržau)

kljuka: na zgornjem koncu /so/ zakurili vse tri pasove in ko so se razgoreli, so jih počasi začeli valiti navzdol s /../ *klukami* (/../ Novaki pri Cerknem) (11)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: tega orodja sedanja starejša generacija sploh ne pozna več (C ŋˈku:l šˈlišau, ŋˈku:l ˈwideu)

kolač: /e/n *nasad* tudi *kalač* (Cerkljansko) ali *vršaj* (Bela Krajina) /../ je štel na vsako stran tudi po štiriinšestdeset snopov (53)Gr.: 1. v krog položeni snopi, ki se istočasno mlatijo C sma ˈmi:l u sˈkednu že ta pˈrę:j kaˈla:č 2. *darilo, ki ga prinese obiskovalec* C hˈwa:la za kaˈla:če

P: +, SP 1962: + (P -), SSKJ: +

kolovrat: /p/onekod na Cerkljanskem (Podlanišče) še pomnijo, da so včasih kosili v *kolovret*, v polkrogu, kjer je prvi kosec začel sredi travnika, drugi pa so kosili okoli njega v polkrogu (142)

Gr.: C ma š'li na ka'lō:uret /../ 'boma pa za'čiel na s'ri:t, ta p're:j bo 'šo:u γ'lix pa s'ri:t /../ 'te:jt je 'moγu 'a:xtat, de 'bo 'šo:u ta'ku:, te d'ru:j pa za 'nemu, de 'bo 'šo:u pa s'ri:t sneže'ti, če se bo 'da:lu, de 'be ūsa t'ra:wa pab'ra:l, a 'ne, γ'ar pa 'ka:r wa'ku:l š'li /../ ta p're:j na 'bo 'šo:u da 'wərxə sneže'ti, 'more s'piet ta'ku: γ'liedat /../ de 'bo 'tut, ka ū šo:u ta 'za:dŋ, re'cima, če jx je b'lu de'siet, de 'bo za de'siet .. de'siet pa'ti p'ri:t 'naxaγ /../ de ūda š'li ta'ku: wa'ku:l, a 'wi:š, γ'ar, ta p're:j se ū wa'bərnū, te d'ru:j pa za 'nemu /../ ta p're:j γ'rie γ'lix z'ra:γn 'saje rada'nice na'zaj 'dal /../ 'sa:mu de 'začne pa 'dal ka'sit, 'to j če γ'ar ka'siγ, te d'ru:j γ're:je pa za 'nemu wa'ku:l, 'no, 'tu: j pa na ka'lō:uret /../ a 'wi:š, 'ni b'lu t'ri:ba na'zaj xa'dit

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

korba: /d/a bi se vprežna živina pasla, preprečujejo nagobčniki, pleteni iz bekovih ali leskovih trt, pa iz srobot, vrvi in žice - tem pravijo *torba* (sl. 5, Brkini, Vipavsko in drugod), *korba* (Cerkljansko), *korpič* (Brda) ipd. (134)

Gr.: C 'kuorba /../ z na'wa:dŋγa dra'tu sp'ledena, n 're:jŋk ta'ku: p'lexast, 'pa pa d'ra:t na k'riš /../ 'pa pa š'trek za wakl γ'la:we, de mu j γ'ar s'ta:la

P: + (jvzh. Št, P -), SP 1962: -, SSKJ: - / BSJ: +

košek: /p/redvsem za obiranje jabolk imajo po Cerkljanskem in v Brkinih pletene *koške* (110)

Gr.: -

P: +, SP 1962: + (P ?), SSKJ: + (P ~)

Op.: na področju se pojavljata diatopni sopomenki berač(ek) — C be'ra:č 'ja:pk, C be'račk, L be'ročk, K be'rečk — in poberin Ra pabe'rin

koštrun: /z/a sajenje krompirja in koruze /../ uporabljajo ponekod neke vrste grablje /../ pripravo poimenujejo na Dravskem polju in v Slovenskih goricah tudi risar, rižalo in *redar*, v Prekmurju *kvatrije*, *cajb* v Beli krajini in *koštron* na Cerkljanskem (45)

Gr.: 1. *skopljen oven* 2. *priprava za sajenje krompirja in koruze* C pa'tieγŋ kaš't'ruoŋa, kaš't'ruoŋ 'j:emu t'ri al pa š'tieγ za'biē 3. G *rogovila*, *ki se zatakne za vrb senene kope*

P: + (P ~), SP 1962: + (P ~), SSKJ: + (P ~)

kranjska svetloba: //istni koš, kot ga poimenujejo v kamniški okolici in v Tuhinjski dolini (sl. 3, Šmartno), ali *kranjska svetloba*, kot se sliši po škofjeloško cerkljanskem območju (sl. 4, G. Novaki nad Cerknim), je navadno pleten iz srobot in viter (240)

Gr.: C 'adŋ sa pa 'nucal 'listŋke, de sa na'sil u 'nex 'tud 'listje, 'ti .. ŋ pa nt u 'listŋk 'ma:le 'listje na'ba:šeš, 'patle pa 'tist, ka j p'liēdu, j nap're:j 'moγu pre'mislt, a 'bo 'di:laγ 'listŋk, a 'bo 'di:laγ swet'laba .. je 'moγu 'mi:t 'bel 'dō:γγe ka'liče /../ d'ri:nawe, 'pa j pa ŋ 'tu:lku 'pustu brez de be 'bi zap'liēdu, na 'worxu je pa d'ru:γa wap'riēdu /../ wa'ku:l, de j u'kop dər'ža:lu, 'tistu j b'la pa k'ra:jnska swet'laba .. ka 'ni b'lu zap'ledenu

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

krišpalnik: /p/o končanem *otepavanju* so npr. na Cerkljanskem pretolkli snopje še s palico, imenovano *krišponk* (53)

Gr.: 1. *priprava iz poševne (lesene, kamnite) ploskve in dveh opornih nog, ob katero se udarja s snopom*: C s'nap sma dərž'a:l za 'ritna m pa s k'la:sjem 'tə:u'kl wap k'rišpaun'k
 2. *orodje*: C k'rišpaun'k sma pa 'to d'ja:l, sma pa j'mi:l pa 'ta:ku, kod ŋ 'welk 'na:jšč le'siēn, ka, a 'wi:š, šu'nica je j'mi:la pa 'to n 'tam 'kešŋ k'la:s tud u 'ritŋ /../ je b'lu t'ri:ba 'tistu pre'vliēdat, pa j 'bi 'to n 'tam 'kešŋ k'la:s, pa s 'tistŋ 'na:jščem l'pu: na ka'li:nu watp'ri:t, wadwe'za:t m pa pre'tə:u'čt /../ 'tistŋ sma pa d'ja:l k'rišpaun'k

P: -, SP 1962: + (P ?), SSKJ: - / BSJ: +

kup: /i/z zagrabkov naredijo največkrat na njivi *kopice* (Gorenjsko, Dolenjsko), da sena ne zmoči dež ali rosa, *kupe* (Cerkljansko in drugod), *lojence* (Vipavsko), *lonce*, *luonce* (Istra, Brda), *petrnice* (Goričko v Prekmurju), *navsl* (sl. 2, Prelekija) (142-143)

Gr.: L sa 'di:l s'nu: u 'kop

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

kvart: /n/a Cerkljanskem spet naj bi večja in starejša žitna mera, star, držala tri mernike /../ po petindvajset litrov, nakar sledijo nadaljnje polovične, sicer pa enako oblikovane mere, kot so *znenk*, *polovnica* in *kvart*. (63)

Gr.: -

P: -, SP 1962: + (P ~), SSKJ: + (P ~)

Op.: v tem pomenu je uporabljena beseda četrtnica - C, L, Ra čekart'nica, K četart'nica; še manjša mera je polič - C 'palč

laz: *laze* delati // strme njive - *laze* (11, 30)

Gr.: C kram'piēr je 'dabra sa'dit u 'la:zu / pa'si:kat na 'las na golo

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

lazarca: /t/udi na Cerkljanskem so še pred leti orali strme njive - *laze* z *lazarco*, to je z dvojnimi plugom, v katerega so prav tako vpregali dva para volov (30)

Gr.: -

P: + *neko jabolko*, SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: C 'duopl̥xar *dvojni plug*

leharca: /p/lugu z eno desko pravijo na alpskem območju tudi *samc* ali *leharca* (Cerkljansko) (33)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: C 'sa:mc *enojni plug*

locen: /n/adalje služijo v krajih s posebej trdo zemljo za uravnavanje teže brane *ročice* (Gorenjsko) ali *locaj* (Cerkljansko /../), ki je pritrjen na zadnjem delu (23)

Gr.: C 'ločŋ

P: + (→ locanj, locen, locenj), SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: informatorji so poznali samo brane z nepremičnimi locni (prim. Makarovič 1978: 23), v Kladju locnov ne poznajo

majiti: V Sloveniji koruzo *ličkajo* (Gorenjsko), *lūpajo* in *lūpajo* (Prekmurje, Prelekija),

belijo (Bela Krajina), pa tudi *lupijo* kot na Krasu, *majjo* (Cerkljansko), *slačijo* (Brkini), *plincajo* (Mežiška dolina), *kožubajo* (Slovenske gorice, Savinjska dolina, Kozjansko) (68)

Gr.: 1. *odstraniti lupino, lubje, krovne liste ipd.*: C ta 'kuxan kram'pjer 'ma:jma, ta 'sara:ɣa pa 'lupma, wa'ma:jenu 'ja:jce, Z wa'ma:jl sa 'im pa 'wos 'li:s za ne 'mixne d'na:rje, 2. *ličkati*: C ka sma 'ma:jl, če se j 'kešnu 'ma: zadri'ma:lu, pa sma mu naš'timal 'čie 'tiste p'ra:zne 'ma:ɣxe 'prazno krovno listje'

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar. majiti *koruzo ličkati*

meč: /k/er še *medejo* (Gorenjsko), *motijo* (Vzh. Slovenija) v pinjah, nalijejo smetano nekako do polovice in jo potem stepajo tako, da v posodi enakomerno dvigujejo gor in dol palico s kolescem, *meč* (Cerkljansko) (171)

Gr.: G 'meč, L ma'tuč, ma'tučk, K ma'tučk

P: P - (→ motič), SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: beseda, ki se izgublja, v Cerknem je na primer ni bilo več zaslediti

mežura: Na Vojskem /pomeni/ *mežura* /../ polovico oz. tretjino mernika (62)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: → polovnica

mladoven: krava je mladovna nekako štiri mesece, kot pravijo po Cerkljanskem in v Brdih (159)

Gr.: Z m'la:daɣna k'ra:wa, K x'ma:l pa te'litwi, kər 'ima še we'lik m'li:ka, se 'reče, de j mla'do:ɣna

P: mladovna krava, eine Kuh, die eben gekalbt hat; mladovna krava = krava mladega mleka, SP 1962: + (P ?), SSKJ: vet.

Op.: beseda je znana samo v Zakojci, Lazcu in Kladju, in sicer le v pomenu, razvidnem iz gradiva

mulčnik: /k/obase so včasih splošno delali (polnili) s pomočjo kravjega ali volovskega roga na *rožič* (Goričko), na *mulčnik* (Cerkljansko), ki je bil na koncu malo odbit, da so skozi odprtino porivali maso (180)

Gr.: G 'mulčnik je 'tistu za 'ba:sat 'či:wa, ka s 'či:wa ɣa na 'tistu nasa'diɣ .. za 'mulce 'krvavice' 'rɔ:ɣnat

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

nastiljati: /d/anes splošno nastiljajo, *nastejajo* (Cerkljansko), posteljajo pod živino (Brda) in *podsteljejo* (Brkini) enkrat ali dvakrat, tudi trikrat na dan, večinoma pa zjutraj in zvečer. (156)

Gr.: C nas'tileje

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: na območju nas'tileje (nedov.) ali nas'te:jleje (dov.), zdi se da je zgornji navedek nekakšna kontaminacija obeh oblik

ogarati: /p/o tem času se je začelo uveljavljati natiranje s smrekovo smolo pa s

kolofonijo ter hkrati polivanje z vrelo vodo, da so ščetine laže *ošupali* (okolica Žužemberka), *ogarali*, *omajali* (Cerkljansko in drugod) z nožem (180)

Gr.: C sma wa'ya:ral p'ra:sca

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar.

Op.: razliko med glagoloma omajiti in ogarati je nazorno predstavil informant iz Cerknega: C wa'ma:ju se j š'pex wat p'ra:sca, 'kuoža se j pa wa'ya:ra

omajek: /p/o Slovenskem povezujejo navadno po dva in dva, ali tudi samo po dva koruzna storža skupaj z *omajki* (Cerkljansko), *perušinko* (Bela krajina) z ličkanjem (Gorenjsko) in jo mečejo na kup poleg sebe (69)

Gr.: 1. C 'sierkawi wa'ma:jki, L 'turščni wa'ma:jki 2. Š 'ri:pni wa'ma:jki

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar. *krovni list* (*koruznega storža*) // *olupek*

omajiti: → ogarati (180)

Gr.: → majiti

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: +

omužgati: → češarek (69)

Gr.: *ohuščiti*, *oružiti*: K 'turšca/'fožu sma wa'mužgal, C wa'mužgan 'fožu

P: - (→ mužgati, muzgati (P -)), SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: v Cerknem je možna dvojica tudi robkati - 'sierk sma na 'rakax wa'ruopkal, wa'ruopkat 'ta:nčk 'grah', sa 'po:uxi 'sa:dje 'ruopkal

orač: orač pa je oral (30)

Gr.: C wa'ra:če sma da'bil

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: prvotno poimenovanje je drevar (dər'wa:r), kar je že skoraj povsem izginilo, običajno pa je opisno 'te:jst, ka j d'ru: 'plug' 'dəržau

ornica: /p/rvič nakosijo *seno* ali *mrvo* (splošnejši izraz), *arnico* (Cerkljansko), *vratnino* (Robedišča pri Breginju), drugič avgusta ali v začetku septembra *otavo* (141)

Gr.: C če 'češ wa'ta:wa j'mi:t, 'morš war'nica da s'wedya 'Petra pa'se:jčt

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -, → vrnica)

Op.: v Kladju se že pojavlja "kranjsko" seno - s'nu: η wa'ta:wa

panjol: /k/oruzne storže *štoker*, kot precej splošno pravijo, pa tudi *panjole* (Cerkljansko) in *glave* (Kras z Brkini) na Slovenskem večinoma lomijo (68)

Gr.: -

P: → panogla, SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: C 'sierkau k'la:s, 'morma 'jet k'la:sje pa'təryat; L 'turščn k'la:s, K 'turščn s'tarš 'storž'

parne: ponekod /../ imajo tako kot za konje nad žlebom še lestvi podobna *gavtra* (Gorenjsko), *gare* (okoli Žužemberka), *parne* (Cerkljansko), *jarm* (Črni vrh nad Idrijo), *lujtre* (Bela krajina) itd., kamor polagajo samo *klajo* (seno, deteljo) (154)

Gr.: 'pa:rne

P: +, SP 1962: parna, SSKJ: parna

plevnica: /n/a Cerkljanskem je v času pred drugo svetovno vojno, ko je bilo še dovolj domače delovne sile, za vsako rižo stopala po ena ženska, tri pa so šle vštric, pometavale v rižo krompir ter ga sproti zagrebale s plevnico (45-46)

Gr.: -

P: 1) der Spreubehalter 2) der Spreusack (als Unter-bett), SP 1962: plevnica 'vreča s plevami', SSKJ: nar. 's plevami napolnjena blazina (za ležanje)'

Op.: tudi na Cerkljanskem beseda nastopa le pomenu, ki je v slovarjih že izpričan, za osipavanje krompirja in koruze pa so v Cerknem uporabljali grebljico [γriɛɓɭca], v Gorjah pa kročico [k'ruoɕca]: C γriɛɓɭca, 'tu: j b'lu pa 'ki za paγrepst .. ka sma 'mi:l γriɛɓɭce, sma pa 'tut zi'da:rska 'ma:ɥta 'di:lal .. 'ka:r z γriɛɓɭcam .. 'siɛrk sa 'tut .. 'adɥ z ma'tika, če j b'lu 'dast 'žiɛnsk pɛr 'xiš, 'adɥ pa z γriɛɓɭca .. pɛrγreɓɭ; G k'ruoɕca /../ 'tistu j b'lu pa 'bel 'ta:ku kot 'šubla 'lopata' sk'riɥlena, 'ta:ku 'mičkenu .. za kram'pier pɛrγri:bat je b'lu pɛr'luoʒnu

pogonjič: pogonjič je poganjal (vole pri oranju, op. K.K.J) (30)

Gr.: pa'ɣa:jnɕ

P: pogonič (P ~), SP 1962: + (P ~), SSKJ: pogonič (P ~)

polovnica: → kvart (63)

Gr.: G, C, L, K palaw'nica

P: +, SP 1962: +, SSKJ: -

Op.: C 'adɥ 'rečeje pa'la:ɥɥk 'tut, G, K 'pɔ:ɥ 'miɛɣka

prekla: → šop (69)

Gr.: -

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: beseda ni iz cerkljanskega narečja, tod poznajo samo rakljo ['ra:kle]: C 'ma:'ra:kɭ 'morm 'jet nab'ra:t za 'foʒaɥ

radanica: ostali kosci pa kosijo vsak svojo *red*, kot precej splošno pravijo, ali *ɾjado* (Brda), *radanico* (Cerkljansko), *rodenico* (Kanji dol), *redne* (Vipavsko), *plaste* (Prlekija) itn. (142)

Gr.: C sma d'ruɣa 'puɔt u'ziɛɭ, rada'nica j b'la 'tista t'ra:wa, ka j b'lu 'patle rada'nice t'ri:ba st'riɛst, de se j šu'silu

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

rajželj: → šop // ... mrežo /../ razprostrejo po tleh, nakar zasadijo v sredino koničast kol *rajžel*, ki najprej preprečuje, da bi seno med nakladanjem ne padalo navzdol po strmini, kasneje, ko si senar z njegovo pomočjo zadene breme na rame, pa rabi še za nošenje bremena (69/148)

Gr.: G 'ra:ʒɭ j pa za b'ri:me na'sit /../ ka z ɣa ɥ'piču nt u b'ri:me

P: + (→ rajželj, raželj), SP 1962: -, SSKJ: - / BSJ: +

Op.: beseda je znana samo na severnem delu obravnavanega območja, prim. izjave informatorjev - C š'lišaŋ sŋ kajtk'ra:t, 'wi:m pa 'ri:s 'ne, ki j pame'nilu, K š'liša sŋ 'jest, 'ampək mej'dun, de na 'wi:m, 'kɛ:j je

roč (?): /n/a Cerkljanskem poznajo dva načina vezanja pripravljenih senenih bremen — vezano u roče s pomočjo mreže, narejene iz vrvi ali včasih tudi iz srobota /../ mrežo za nošnjo u ročab, razprostrejo po tleh ... (148)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: +(P -), SSKJ: + (P -)

Op.: kljub temu da je tak način vezanja bremena na severnem delu področja znan — G 'ta:ke št'rike sma j'mi:l .. 'piɛt št'rikaŋ j 'moγlu 'bit za ū'sa:ku (ta s'na:rsku) b'ri:me /../ ta'ku: si na'lu:žu pa'kanc, u št'ier 'uɔγle je 'ra:tala /../ na n st'ra:n je b'la 'ma: 'wɛ:jč, 'wiši /../ je p'reci 'moγlu 'bit 'wiši wad'za:t /../ 'tistu, ka j 'wiši 'γar, 'tistu j ū'la 'muxa /../ 'pa se pa še št'rič ime'nujeje, 'a:dŋ sa št'rič, 'a:dŋ, ka j 'pəršu pa'do:uγajč, j 'bi pa'da:lŋca — poimenovanja ne poznajo

rovnica: /b/olj strme njive na Cerkljanskem še prav tako kopljejo z rovnico (25)

Gr.: C 'čier se 'ni 'da:lu wa'ra:t, sa 'maγl še 'le z 'rɔ:uŋcam ka'pa:t 'niwe

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

salamurnica: /v/ečje ali manjše kose mesa denejo v čeber ali nasolijo, kjer se paca v *salamurnici* (Cerkljansko) po tri tedne pa tudi več (180)

Gr.: G, S sala'mu:rŋca, C, L, K sala'mu:rje

P: → slanamura, SP 1962: → salamur(j)a, SSKJ: → salamurja

samec: → leharca (33)

Gr.: → leharca

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

seči: /m/ožje, ki kosijo, so kosci ali senoseki, ki sečejo, sejčejo in kosijo (142)

Gr.: C 'si:čeje/'se:jčeje, 'dɔ:uγa 'li:t sŋ 'xadu 'se:jčt

P: +, SP 1962: + (P ?), SSKJ: nar. severozahodno

Op.: v Lazcu in Kladju uporabljajo samo besedo kositi [ka'sit], ki pa se pod vplivom knjižnega jezika širi tudi drugod

sečnja: /k/ošnjo na splošno poimenujejo košnja, predvsem po višinah je to opravilo *sečnja* (Gorenjsko, Primorsko), *sečevina* (Posočje) in *sejčnja* (Cerkljansko) (142)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: +

Op.: na celotnem raziskanem področju poznajo samo besedo košnja [C, Z, G, L 'kašne]: L ųriɛma ū 'kašne, G d'ruγa 'kašne

sejalka: /p/ovsod, kjer sejejo na roke, še danes nosijo žito v okrogli ali podolgovati in navadno bokom prilagajoči se košari. pleteni iz slame in viter (/../ Šentviška gora,

Cerkljansko) — *sjavenci* (Podkorje pri Kamniku), *mesjavenku* (Koroška), *sevnici* (Štajerska), *sijači* (Prekmurje), *sejauki* (Vojsko) (41)

Gr.: C, G, K s'ja:ȳka, C s'wiēt 'Luka 'diēne s'ja:ȳka na k'luka, s'wiēt 'Ga:ȳ pa na 'ka:ȳ
P: + (Gor.), SP 1962: +, SSKJ: + (P -)

senar: /t/ako so pred desetletji spravljal večje količine sena s senikov pri večjih kmetih tudi dninarji, *samotežnikarji* (Bohinj), *uačovci* (Rateče), *snarji* (okolica Kamnika, Cerkljansko), ki so *vozili, uočili in snarli* (145)

Gr.: s'na:r

P: +, SP 1962: -, SSKJ: nar. severozahodno

seno: /t/ravnike v nižinah kosijo na splošno dvakrat /../ drugič avgusta ali v začetku septembra *otavo*. Ponekod na Cerkljanskem je to *seno* (141)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: napačna navedba, prim. C: ta d'rūȳa 'kašne j pa wa'ta:wa, ta t're:jče j pa pawa'ta:ȳk, s'nu: j b'lu pa, 'kuoðer se j 'sa:mu 'ajjkat ka'silu (na senožetih)

skrojiti: /p/o Cerkljanskem pa tudi po nekaterih drugih območjih, že kar v gozdu naredijo, *skrojijo* za kurjenje po tričetr metra dolga polena (195)

Gr.: L sk'raj na zag'la:ȳŋke, C d'rowa sa ųle na d'rabnu sk'ruojene

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

star: → kvart (62)

Gr.: -

P: +, SP 1962: +, SSKJ: + (P ~)

stol: /d/rva žagajo s polkrožno ali oglato žago na lesenih kozah *mušab* (Breginj), *kobilab* (Dolenjsko), *stolih* (Cerkljansko in Bela krajina), *kavaletu*, *kobaletu* (sl. 3, Svino pri Kobaridu) ali kot jih že poimenujejo. (196)

Gr.: C s'ta:ȳ za d'rowa 'ža:ȳat

P: + (P ~), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: v Cerknem je znana še (novejša) italijanska izposojenka kavaleta [kawa'lieta], v Lazcu in Kladju pa poznajo le besedo koza ['kaza]

stožje: /e/nako kot ostrve, tudi kupe zlagajo okoli visokega droga, *stožje* (okoli Kopra, Cerkljansko), *staže* (Robedišča) ali *ostrve* (Šentjernej), ki doseže tudi štiri metre (143)

Gr.: C s'tuožje /../ j t'ri:ba waš'pičt, 'pa pa 'morš i'mi:t š'ta:jŋȳa, de nar'diš 'lukne u t'la /../ s'tuožje za'pičəš 'notər /../ 'pa k'line n ta'ku: 'dō:ȳȳe, pa [sma] za'bil wa'ku:l ŋ wa'ku:l, de j b'lu 'ja: 'tərdu, 'pa sma pa še 'ta:ke /../ sa b'li š'tieri ska'wiəri /../ 'ti, a 'wi:š, 'kapa j 'teška, 'jel, pa 'wi:tər, 'ti /../ 'tu: j b'lu pa še 'tu: 'ma:l ut're:jenu nt u t'la, 'ne, 'to sa b'li pa l'pu: pər'lubljeni, a 'ne, ta'ku: waš'pičeni, de sa se l'pu: pər'lięȳal s'tuožju, 'pa sma pa 'tərta sp'ledl wa'ku:l, a 'ne /../ a je b'la sara'buoȳna, a j b'la pa, 'ȳa:braw a /../ 'tərta, 'ta:k r'e:jŋk /../ (s'witk), de j 'patle 'tu: wa'bięȳ /../ l'pu: wapsu'ka:l

'tole, de se j na'riędu 'ta:k r'e:ŋk, pa 'čim 'bel 'dal za'bilu, 'pa se j pa 'to s'piët zak'linlu s k'linam, 'ku: .. 'ani k'lini 'yar, 'ani k'lini 'dal, de se j 'tu:le na'pië .. /../ 'ta:le 'tërta j b'la pa newe'riëtnu 'mačna, 'be na 'mislu, de j 'li:s ta'ku: ma'ča:n, je 'ni z'li:pa ste'nilu, 'patle, de j b'lu pa 'wišnu, sma 'di:l pa še š'tier 'žeble, 'teya u'ča:s 'nisa 'di:lal, se 'da: brez 'žebleu 'tu: nar'dit, pa še u u'sa:k k'len ane š'tier 'žeble, de sa še 'tiste te 'yla:üne k'line za'bil .. pa 'ni fa'lilu 'tu: .. 'tu: 'be 'moyla 'sila 'bit, de b b'lu 'tu: zwa'lilu /../ 'pa j pa 'tri:ba 'r'mo:uje na'si:kat, 'we:je, a 'ne, ŋ 'to nar'dit, a 'wi:š, 'ki se 'to nar'di .. se ta'ku: /../ na'miëte we'ja, ta'ku: .. 'patle pa ta'ku: k'rižm /../ ne d'rabne we'ie, 'xuqsta, 'ta:ke, še de'biëlš /../ 'temu se 'reče pa z'niše /../ de s'nu: na p'ride 'na tla, de na p'li:sne /../ de se 'ni 'fu:tër b'ërder'bowau /../ pa se j pa 'kapa ta'ku: 'di:lala .. z'miëraj 'bel 'won, a 'wi:š, 'weč s'na: ka j b'lu, 'bel je š'lu: 'won, 'patle pa da 'worxa, a 'ne .. 'yar sma 'di:l pa .. na 'ta:ka ra'su:xa sma da'bil, 'tam u 'mëj kot .. u'sa:ka s'nežet je p'ër 'mëj b'la, a 'ne, n če j b'lu 'tu: s'tuqžje /../ 'ni:ki 'bukawix we'ja: d'rapčkenix, de j b'lu 'listje 'dal wa'b'ærnenu /../ de jx 'ni 'niësu 'wi:tër, sma pa z d'rowam wabla'žil, 'tu: j b'la pa pana'wa:t 'ta:ka ra'su:xa /../ 'to sma wat'si:kal ŋ pa še 'to wat'si:kal .. 'li:s, de j 'dal ti'ša:lu, de 'ni 'wi:tër wad'niësu /../ 'yar na s'mi:š p'ërwe'zowat, ka se 'kapa /../ ka se s'nu: ule'žuje n 'more 'tistu 'bit ta'ku: nar'jenu, de na was'ta:ne 'sa:mu 'yar /../ de 're 's:i:nam u'riët 'dal, za'tu: je 'bi 'te:jst 'li:s 'yar /../ 'jesŋ ka'pa: wa'romnu na'riędu, za'tu: 'laxka /../ pa'wi:m, za'ki sma ta'ku: 'di:lal /../ če 'ni b'lu pa 'bene ra'su:xe ŋ'kuqđër /../ sma wat'si:kal 'tam, 'kuqđër se 'we:je spar'ti, u d'wi:, 'jel, sma 'to wat'si:kal ŋ pa 'to wat'si:kal, 'patl pa mar'bit še 'ma: 'tërte, de če 'dal 'ni z'li:zu ('pa:jn) (G ta p'rowa se 'da: 'listje, 'ta:ke 'rome na'luqš, a 'ne, 'patle pa m'rö:u p'ra:uje, 'ta:ku 'bel d'rabnu s'nu:, na 'worx pa kaš'ruqna .. 'tut 'pa:jn sa d'ja:l)

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar. zahodno

Op.: po zapisu sodeč naj bi šlo za besedo ženskega spola, do napake je prišlo najbrž zato, ker ima beseda v rodilniku zaradi preglasa (a > e za j) enako končnico kot samostalnik ženskega spola

škarje: Po Cerkljanskem namestijo na zadnji konec voza *škarje* (sl. 2., Zakojca), da preprečijo padanje sena (145)

Gr.: -

P: +, SP 1962: + (P -), SSKJ: +(P -)

šlenta: → zrekljati (194)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

šop: /v/ *šope* ali v *cule* (Cerkljansko) obešajo tudi na *rajžlne* ali *preklje*, ki so podobno kot štoki nameščene pred hišo (69)

Gr.: 'šap s'la:me

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: ni zveze *šop koruze* - 'siërkawa 'čita, C se j ps'tilu d'wa: wa'ma:jka, pa se j we'za:lu u 'čite, G 'tud u 'čite sma 'siërk skla'da:l weč'ra:t

švigati: /k/ošal (Gorenjsko), *šapal*, *štraifal* (Koroško), *oteušal* (Jezerško), *švigal*

(Cerkljansko), *štribal* (Gornjegrajsko) so navadno tako, da so udarjali s klasjem ob klop (52)

Gr.: -

P: žito š. Z, vzh. Št. - C., Temljine (tolm.) - Štek. (Let.), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: na področju je znana samo beseda krišpati [k'rišpat]: C šu'nica sa 'adŋ pa 'tud na 'rakax k'rišpal, sa 'mi:l pa s'ka:la G j 'moγu wak'rišpat, 'pa j pa 'laxka š'ku:pa na'riēdu, Z 'roš sa pa ŋ'sa wak'rišpal

tasa: polena, ki jih potem zložijo v tase, skladovnice (195)

Gr.: C sma j'mi:l d'rowa na'lažene u'ta:s

P: +, SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

tolkač: → bet (112)

Gr.: → bet

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

trgalka: → trgalnik (110)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: + (P -)

trgalnik: za obiranje jabolk imajo /../ vrečice iz blaga, pritrjene na daljšo palico /../ na podoben način izdelane *trgavnke*, *trgavke* (sl. 1, Bukovo pri Cerknem) poznajo tudi drugod (110)

Gr.: C, G t'ərɣaŋk

P: +, SP 1962: +, SSKJ: + (P -)

Op.: v Lazcu in Kladiju v tem pomenu besede uporabljajo besedo trgalnica [t'ərɣaŋca]

vile: vile za oglje čidat (sl. 5, Cerkljansko) (202)

Gr.: -

P: +, SP 1962: +, SSKJ: +

Op.: → grablje

vodič: vodič je vodil prvi par (volov, op. K.K.J) (30)

Gr.: G wa'bič, K 'wa:l je 'wa:bu x'la:pc pana'wa:t

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: beseda je bila znana samo v Gorjah

vodnik: /p/rvi kosec, *predjar* (Slovenske Gorice), *vodnik* (Cerkljansko), se navadno orientira tako, da gleda na kakšno drevo, hišo, drog ipd. (142)

Gr.: -

P: + (P -), SP 1962: + (P -), SSKJ: + (P -)

Op.: prim. izjavo informatorja iz Cerknega: 'jest 'teɣa 'nisŋ da'ziwu, de be 'bi 'tista be'si:da š'lišaŋ pər 'kascax

zajec: klavec /../ pa ga zabode z dolgim klavskim nožem pod vratom na *zajcu* (Cerkljansko), *brščavcu* (Koprsko) (179/180)

Gr.: 'za:je je pan'četa /../ ka sa u'ča:s 'tu: waka'dil, sa 'sa:mu 'kuoža wa'ma:jl ŋ 'tistu j b'la 'ta:ka .. ŋ 'tu:lku me'sa: /../ ka j 'tę:jŋka

P: +, SP 1962: + (P -), SSKJ: nar. *kos svinjskega mesa z delom prsnice, reber in potrebušine*

znenk: znenk (63)

Gr.: G a 'ni 'bi z'ne:jŋk γ'lix ŋ'ma: 'ma:jnš wad 'miernjka?

P: -, SP 1962: -, SSKJ: -

Op.: beseda je bila znana samo v Gorjah

zrekljati: /d/aljša, za kurjavo namenjena drevesa prav tako prežagajo v gozdu, če so predolga, na Cerkljanskem jih *zrekljajo* na tri do štiri metre dolge šlente (194)

Gr.: -

P: -, SP 1962: -, SSKJ: - / BSJ: zreklati

žehatar: /m/leko so molzli v leseno posodo *žehatar* (Gorenjsko, Cerkljansko), *kablco*, *kabllico* (Dolenjsko, Bela krajina), *k'mbač*, *moznjak* (Bukovo), *muznik* (Brda), *dojnic* (Goričko) itn. (168)

Gr.: Z u'ča:s 'ni b'lu 'benʎa kam'ba:ča, 'mō:uzl sma u šex'ta:re, G l'siēn 'šextar, K = 'šextar

P: +, SP 1962: +, SSKJ: nar.

Op.: v Zakojci je žehatar poimenovanje za leseno, kambač pa za emajlirano posodo; v Lazcu in Kladju uporabljajo besedo golida, ki kot dvojnica s tega področja (zapisal jo je J. Jereb iz Otaleža) nastopa že v Baudouin de Courtenayevem (1885: 288) glosarju cerkljanskega narečja

5. Seznam kratic

AOS → Arhangel'skij oblastnoj slovar'

EWJP → Encyklopedia wiedzy o języku polskim

LD → Lexikographie der Dialekte

LISVK → Lexikalische Inventarisierung ...

SGP → Słownik gwar polskich

SRNG → Slovar' russkikh narodnyh govorov

SSN → Slovník slovenských nářečí

TSVK → Thesaurus der slowenischen Volkssprache ...

6. Navedenke

Ahmanova, O. S.

1966: *Slovar' lingvističeskikh terminov*, Izdatel'stvo "Sovetskaja enciklopedija", Moskva 1966, 606 str.

Arhangel'skij oblastnoj slovar': Vyp. 1: A-Berežok

1980, O. G. Gecova (ur.), Izdatel'stvo moskovskogo universiteta, Moskva 1980, 168 str.

Baudouin de Courtenay, Jan Niecisław

1885: Sprachproben des Dialektes von Cirkno, *Archiv für slavische Philologie* 1885, str. 103-119, 274-290.

Bauer, Werner

1986: Die Fragebogenerhebungen in den deutschen dialektwörterbüchern, *LD*, 1986, str. 93-102.

Baur, Gerhard W.

1986: Quellen und corpora: Zur materialbasis deutschsprachiger Dialektwörterbücher, *LD*, 1986, str. 75-91.

Benedik, Francka

1992: Samo otrokom je dovoljeno, da začnejo hišo zidati pri strehi, *Delo, KL*, 20.2. 1992, str. 14-15.

Encyklopedia wiedzy o języku polskim

1978, Stanisław Urbańczyk (ur.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdansk 1978, 445 str.

Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja: Uvod, Poročila; I-XI

1976-1978, Slavko Kremenšek, Vilko Novak, Valens Vodusek (ur.), Izdala raziskovalna skupnost slovenskih etnologov, Univerzitetna tiskarna, Ljubljana: Uvod, Poročila: 1976; Vprašalnice I-XI (VIII: 1975; I, II, IV, V, VI: 1976; III, X, XI: 1977; VII, IX: 1978), Uvod, Poročila: 170 str., I: 128 str., II: 73 str., III: 87 str., IV: 91 str., V: 129 str., VI: 125 str., VII: 82 str., VIII: 78 str., IX: 130 str., X: 140 str., XI: 132 str.

Falińska, Barbara

1989: Badania leksykalno-słowotwórcze w Polsce północno-wschodniej, *Polszczyzna północno-wschodnia: Metodologia badań językowych*, Zakład narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdansk, Łódź 1989, str. 7-16.

Hafner, Stanislav

1980: Zur Frage der Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten, *LISVK*, 1980, str. 11-36.

Horvat, Sonja

1988/9: Jože Gregorič in njegov slovar kostelskega govora, *JiS XXXIV*, 1988/9, str. 73-76.

Lexikalische Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten (Grundsätzliches und Allgemeines)

1980: S. Hafner, E. Prunč (izd.), Slowenistische Forschungsberichte, Band 1, Graz 1980, 354 str. + pril.

Lexikographie der Dialekte, Beiträge zu Geschichte, Theorie und Praxis

1986, Hans Friebertshäuser (ur.), Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1986, VI + 260 str.

Logar, Tine

1993: *Slovenska narečja, Besedila zbral in uredil prof. dr. Tine Logar*, Cicero, MK, Ljubljana 1993, 147 str.

Makarovič, Marija

1978: *Kmečko gospodarstvo na Slovenskem*, MK, Ljubljana 1978, 298 str.

Matičeto, Milko

1992: Smešenje resnih prizadevanj z otročjo metaforo, *Delo*, KL, 2. 7. 1992, str. 14.

Novak, Vilko

1978: Sestava slovenske ljudske kulture, *Pogledi na etnologijo, Pogledi 3*, Ljubljana 1978, str. 117-160.

Ramovš, Fran

1936: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*, Akademski biblioteka 3, Akademski založba, Ljubljana 1936, VII + 245 str.

Ripka, Ivor

1989: Niektóre aspekty koncepcie a realizácie slovníka slovenských nářečí, *Polszczyzna północno-wschodnia: Metodologia badań językowych*, Zakład narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław, Varšava, Krakov, Gdansk, Łódź 1989, str. 117-125.

Slovar russkih narodnyh govorov: Vypusk pervyj, A

1965, F.P. Filin, Izdatel'stvo "Nauka", Moskva, Leningrad 1965, 302 str.

Slovník slovenských nářečí: Ukázkový svazek

1980, Jozef Ružička (ur.), VEDA, vydavateľ'stvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1980, 280 str.

Smole, Vera

1992/93: Vseslovenski narečni slovar: da ali ne, *JiS XXXVIII*, 1992/93, str. 233-235.

Stanonik, Marija

1990: Jezik in slovstvena folklor (v interdisciplinarni luči), *Razprave XIII, posvečene stoletnici rojstva akademika prof. dr. Frana Ramovša* (14. IX. 1890-16. IX. 1952), SAZU, Razred za filološke in literarne vede, Ljubljana 1990, str.181-202.

1994: Govorjena beseda na križišču jezikoslovja in etnologije, *Ramovšev zbornik (Obdobja 12)*, SRL LVII, 1994, str. 281-304.

Słownik gwar polskich: Tom I, Zeszyt 1 (A-ALGIERA)

1979, Mieczysław Karaś (ur.), Zakład narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1979, LXXXI + 94 str.

Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten: Band 1: A- bis B-

1982, Stanislaus Hafner, Erich Prunč (izd.), Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, Dunaj 1982, 221 str.

Toporišič, Jože

1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1992, 384 str.

Wiegand, Herbert Ernst

1986: Dialekt und Standardsprache im Dialektwörterbuch und im standardsprachlichen Wörterbuch, *LD*, 1986, str. 185-210.

*Summary***Ethnological Research as a (Secondary) Source in Dialect Lexicography**

Because of the diversity of sources in different kinds of dialectal dictionaries, in assessing the applicability of ethnological data in dialectic lexicography, the study limits itself to just one kind - the regional synchronized dialectal dictionary of the confrontative type. The author judges the applicability of dialectal entries on the basis of several criteria: on the authenticity of their recording (with a special emphasis on the gap between the phonetic transcription of a word and its standardized form), on the possibility for exactly locating them in space and time, and its use in non-dialectal texts. The supplement, an index of words under study, both illustrates the problem as a whole and points to the need for a wide network of research points for ethnological and dialectological studies to fully encompass the richness of Slovene diatoponymic synonyms.